

EIFFEL

EIFFEL MŰHELYHÁZ
EIFFEL ART STUDIOS

*Opera Total –
Psalmus 100*

Hangverseny két részben

2023. NOVEMBER 15., SZERDA, 19:00
EIFFEL MŰHELYHÁZ – MOZDONYCSARNOK

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

Opera Total – Psalmus 100

Hangverseny két részben

MŰSOR

KODÁLY ZOLTÁN:

Angyalok és pásztorok – **MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ GYERMEKKARA,**
vezényel: **HAJZER NIKOLETT**

Ének Szent István királyhoz – **MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ ÉNEKKARA,**
vezényel: **ERDÉLYI DÁNIEL**

Laudes organi – **MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ ÉNEKKARA,**
orgonán közreműködik: **JEAN KLÁRA,** vezényel: **CSIKI GÁBOR**

Galántai táncok – **MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ ZENEKARA,**
vezényel: **PÁL TAMÁS**

Psalmus Hungaricus – **MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ ZENEKARA,**
ÉNEKKARA ÉS GYERMEKKARA, tenor szóló: **BRICKNER SZABOLCS,**
vezényel: **PÁL TAMÁS**

Amikor 1923-ban Budapest meg akart emlékezni saját születésének 50. évfordulójáról, azaz Pest, Buda és Óbuda 1873-as egyesítéséről, a kor három legjelentősebb magyar zeneszerzőjének műve hangzott el az ünnepi hangverseny műsorán. Ezek közül Bartók Béla *Táncszvitje* színpadra kerül az OPERA 2023/24-es évadában, Dohnányi Ernő két-, illetve háromzenekaros *Ünnepi nyitánya* az Operaház újraavatásakor csendült fel. Most a legnagyobb szabású alkotáson, Kodály Zoltán *Psalmus Hungaricus* című kantatáján a sor, amely ezúttal az Eiffel Műhelyház grandiózus Mozdonycsarnokában, hatalmas zenekari apparátus és a teljes, 160 tagú Énekkar és Gyermekkar előadásában hangzik el. Az OPERA Zenekara mindezt a népszerű *Galántai táncokkal*, Énekkara és Gyermekkara pedig Kodály egy vegyeskarra és egy gyermekkarra írott művével, illetve az életművet befejező nagy opus, a *Laudes organi* előadásával teszi még teljesebbé.

A Kodály-estet a gyermekkarra komponált *Angyalok és pásztorok* című darab nyitja, melyről Tóth Aladár, az OPERA egykori igazgatója így ír: „Lehet-e karácsonykor külön feladata a magyar zene szolgájának, mint felhívni kicsinyek és nagyok figyelmét arra a legszebb magyar karácsonyi muzsikára, mellyel Kodály zsenije ajándékozta meg a gyermekeket. *Angyalok és pásztorok*. Két énekkarra írt gyermekkórus. A benne felhasznált népi szöveg és dallam maga is remekmű. Ahogyan azonban Kodály ezt a népi anyagot beágyazza egy hatalmas zeneköltői koncepció egészébe: az valóban a nép és a belőle teremtő magányra kisarjadó művészegénység legfőlségebbi összetalálkozása. És hogy a harmónia teljes legyen: a gyönyörű összetalálkozásból született zeneköltői álom maga is egy nagy összetalálkozást ünnepel. [...] Gregorián tónus, magyar népdal, klasszikus a cappella stílus, keleti egyszólamúság: csengő ércce, a legtisztább szavú haranggá olvad össze egy nagy beteljesülésről álmódú küzdelmes költőegénység izzó kohójában. Igaz, ez a nagy összetalálkozás, ez a nagy emberi beteljesülés csak álom, csak költészet, csak muzsika. De gyermekeink, akik ajkukra veszik ezt az éneket, talán megtanulják belőle, hogyan kell elindulni az álmok után, frissen, bátran, akárcsak azok az egyszerű pásztorok, akiknek nem földi fény, csak egy messzi égi csillag volt a vezetőjük, akik megtalálták üdvözítőjüket, és felismerték a királyt rongyos istállóban, jászolban, nagy szegénységben is... A mostani süllyedő világban, magyar gyermekek valóban nem kaphattak értékebb karácsonyi ajándékot ennél az éneknél. Ne is késsetek semmit, csak induljatok, a csillag tiszta fénye után...”¹

1938: Szent István éve. Országszerte megemlékeztek az országalapító nagy királyról halálának 900. évfordulója alkalmából. Kodály erre az emlékévre írta meg a székesfehérvári polgármester felkérésére a maga Szent István-énekét, az *Ének Szent István királyhoz* című kórusművet, mégpedig templomi, iskolai és világi közösségek minden formációjára gondolva: egy szólamban orgonával, nagy és kisebb vegyeskarra, fiú-vegyeskarra, női karra és férfikarra. Szövegét a XVIII. századi Bozók-énekeskönyvből merítette: „Elődbe borulunk, bús magyar fiaid / Hozzád fohászodunk árva maradékid: / Nézz már István király, bánkódó hazádra, / Fordítsd szemeidet árva országodra”. Mint a szövegkörnyezetből kitetszik: az *Ének* a létében fenyegetett Magyarország nevében fordult pártfogásért az országmegtartó királyhoz.”²

A *Laudes organi* Kodály utolsó befejezett műve. Az Amerikai Orgonisták Céhe megbízásából készült, alcíme „Fantázia egy XII. századi szekvenciára”. (A szóban forgó latin szekvencia egy XII. századi

¹ Tóth Aladár, *Angyalok és pásztorok*, Nyugat, 1940. 1. szám.

² Bónis Ferenc, *Kodály Zoltán: Ének Szent István királyhoz*.

kéziratból származik, amely a svájci Engelberg-kolostorban található). Ezt a darabot az impozáns orgona bevezetője és a kőzjátékok teszik különösen figyelemre méltóvá, valamint az, hogy összeolvastja a korai nyugati vokális zenei hagyományt Liszt kromatikus harmóniáinak örökségével. Diadalmas befejezése méltó lezárása egy olyan zeneszerző pályafutásának, aki páratlan jelentőségű a magyar kórusművészet és kórusmozgalom virágztatásának.

Nagy zeneköltőnket gyermekkori emlékek fűzték a felső-magyarországi Galántához, ahol hét esztendő telt. Mikor 1933-ban a Budapesti Filharmóniai Társaság nyolcvan éves fennállásának emlékére ünnepi kompozíciót írt, a múlt század elejéről való galántai cigánytól dalt választotta nagyzenekari feldolgozás tárgyául. Verbó verbunkos muzsika ez, amit virtuóz zeneszerzői technika és széleskörű zenei műveltség birtokában emelt Kodály a magasrendű szimfonikus alkotások színvonalára. A nagyszabású táncművelet ezer arcot villant fel, ezer színt, hangulatot, ízt kínál a hallgatónak, bemutatva a magyar népi mulatságok gazdagságát, vidámsággal váltakozó melábulóját.³

Pest és Buda egyesítésének ötven éves fordulójára rendezett ünnepségekre írta 1923-ban Kodály a *Psalmus Hungaricus*-t. A szöveg szerzője Kecskeméti Vég Mihály prédikátor, aki szenvedélyes lendületű versét 1550 körül írta az 55. zsoltár nyomán. A nagyzenekarra, vegyeskarrá, gyermekkarrá és tenor szólóra írt mű formái felépítése nagyszabású rondó. Az alaptéma ötfokú dallam, Kodály saját szerzeménye. Hadd idézzük újra Tóth Aladár gondolatait, aki szemléletesen ír az ősbemutatóról: „[...] Mint Kodály egész munkássága, úgy zsoltárszerzeménye is, nemcsak egyéni megnyilatkozás, hanem egyszersmind valami nagy folytatás, illetőleg grandiózus beteljesedés. Régen elmarajlott viharok villámaival gyűjti össze ez a hatalmas akkumulátor, bizonyossága az igazi emberi küzdelmek halhatatlanságának, hogy minden igazán újban önmagunkra ismerünk, hogy a művész csak annyiban új jelen, amennyiben újraeledő múlt. Az 55. Dávid-zsoltár zenéje is örök fohászokodásoknak tiszta, koncentrált formába összegyűjtő medencéje. Ezek a fohászokodások közel négyszáz esztendővel ezelőtt, tehát abban a korban, mikor a bibliai szöveget Kecskeméti Vég Mihály megkapó erejű magyar verssorokba szedte, a magyar nemzetnek legmélyebből fakadó hangjai voltak. [...] Csak idéznünk kell a zsoltár szavait, hogy lássuk: Kodály saját panaszát olvasta ki belőle. – Megsanyargatott ország köröskörül, ahol saját fajtája elárulja, tiltott igaz szavak, hazugok tobzódása, meghasonlás, gyűlölködés – hát, kihez forduljon? Nincs, aki panaszát meghallgassa, hacsak nem az Úr, az igaz szív keservének egyetlen számba vevője, aki felkel, hogy lesújtsa a gazokat. [...] Az 55. zsoltár bemutatóját nagyon vegyes és nem éppen zeneértő közönség hallgatta végig. Hivatalos ünnep volt, Buda és Pest egyesítésének jubileumi ünnepe. S mégis valami láz futott végig az egész hallgatóságon, mindenki úgy érezte, hogy valami rendkívüli történt, hogy egy mesterdal született, amit ki kellene vinni az egész emberiség elé, valami nagy, ragyogó Szent János-ünnep. Kodály legújabb alkotása a műsoron „55. zsoltár” néven szerepelt. A nevet azóta megváltoztatták. A Universal Editorban megjelenő partitúra címlapjára azt fogják rányomtatni: „*Psalmus Hungaricus*”, Magyar zsoltár. A magyar zsoltár.”⁴

A műsorszerkesztette: Mátrai Diána Eszter

³ Pándi Marianne, *Hangversenykalauz, I. Zenekari művek*, Zeneműkiadó, Bp., 1980. 372.

⁴ Tóth Aladár, *Kodály és Psalmus Hungaricus*, Nyugat, 1923., 24. szám.